La història del senyor Sommer

Carles Montpart Tura
carlesmontpart.cat

Per a una gran part del públic lector, Patrick Süskind és autor d'una sola obra, El perfum, *una novel·la traduïda a 49 llengües i gràcies a la qual va adquirir una gran fama mundial. Süskind, però, també ha escrit altres textos remarcables. En parlem aquest mes arran d'una nova traducció d'un altre dels seus títols més coneguts:* La història del senyor Sommer.

Un escriptor sense biografia

Patrick Süskind (Ambach, 1949) va créixer a Holzhausen, un nucli de població del districte de Bad Tölz-Wolfratshausen, molt a prop del llac Starnberg, a la regió alpina de l'Alta Baviera, un poble que ara forma part del municipi de Münsing, a uns trenta-cinc quilòmetres al sud de Munic.

El seu pare, Wilhelm Emanuel Süskind, va ser escriptor, traductor i col·laborador durant molt de temps del *Süddeutsche Zeitung*, i la seva mare, Annemarie Süskind, de soltera Schmitt, era professora d'educació física. El seu germà gran, Martin Erhard Süskind, també va ser periodista. La família de Patrick Süskind comptava amb nombrosos avantpassats entre la noblesa de Württemberg.

A partir del 1968, després de graduar-se a l'institut i completar el servei civil, Süskind va estudiar Història Medieval i Moderna a Munic, i va passar dos semestres a Ais de Provença per millorar el seu francès. Durant aquest temps, va escriure els seus primers textos. També va fer cursos d'anglès, castellà, llatí, grec, política, art i teologia. Finalment, però, l'any 1974 va decidir abandonar els estudis universitaris sense haver-los acabat.

Patrick Süskind ha estat sempre un escriptor molt gelós de la seva intimitat i poc amic de l'exposició pública. De fet, només ha concedit al llarg de la seva vida quatre entrevistes i ha rebutjat nombrosos premis, com ara el Premi Francès al Millor Debut (1986), el Premi Tukan (1987) i el Premi de Literatura FAZ (també de 1987). Tampoc va assistir a l'estrena mundial de l'adaptació cinematogràfica de la seva novel·la *El perfum*, el 7 de setembre de 2006 a Munic. De totes formes, al guió del film *Rossini,* de l'any 1997, Süskind va reflexionar irònicament sobre la seva pròpia vida: l'excèntric poeta que el protagonitza es nega —fins i tot per una gran suma de diners— que el seu llibre sigui adaptat a una pel·lícula. A més, el personatge del productor també va ser concebut per Süskind com una semblança de Bernd Eichinger, el qual —segons l'autor mateix va explicar— va intentar en aquell moment adquirir els drets cinematogràfics de *El perfum*.

En consonància amb aquest apartament de la vida pública, hi ha molt poques fotografies publicades de Süskind. No obstant això, l'escriptor va fer una petita aparició a la sèrie de televisió dels anys 80 *Monaco Franze-Der ewige Stenz*, una producció de la qual Süskind en va ser el guionista d'algun dels capítols. Els seus lectors van poder saber alguna cosa més de

l'escriptor alemany quan la Ràdio Bavaresa va emetre un retrat seu, el 7 de setembre de 2006 —com a part de la sèrie *Die großen Bayern* (*Els Grans Bavaresos*)—, en el qual el mateix Süskind, però, no va parlar. En canvi, els actors Joachim Król i Christine Kaufmann, entre d'altres, van relatar les seves experiències amb ell. L'any 2003, Süskind va ser un dels membres fundadors de l'Acadèmia Alemanya de Cinema.

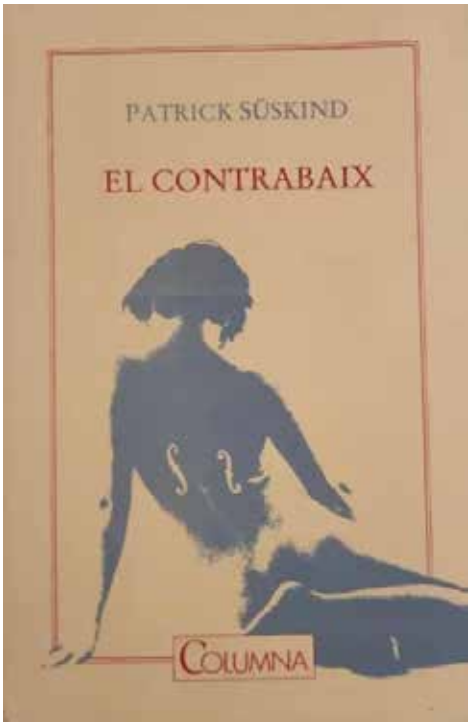

Fora del món del cinema, una de les seves amistats més conegudes és la d'il·lustrador francès Jean-Jaques Sempé, considerat "el més gran dibuixant dels nostres temps" pel *Magazine littéraire* i conegut mundialment per ser el coautor, amb René Goscinny, d'*El petit Nicolas*. Sempé va ser el responsable d'il·lustrar la novel·la curta *La història del senyor Sommer* (1991) i el relat *Un combat*, publicat per primera vegada al número 12 de la revista "Titenfass" (1985), i posteriorment en forma de llibre dins *Tres històries i una consideració* (1995). Per la seva part, Patrick Süskind va traduir diverses obres de Sempé a l'alemany.

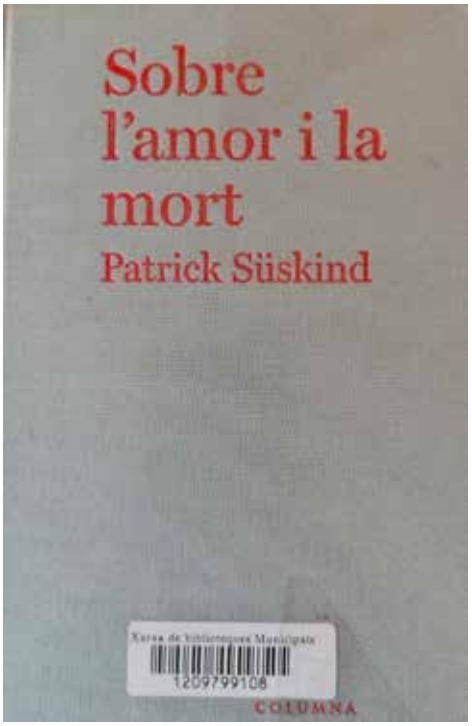

Patrick Süskind ha viscut principalment a Munic, a Seeheim, a prop del llac Starnberg i a Montolieu, a França, i té un fill amb la seva parella, l'editora alemanya Tanja Graf.

Obra literària

La producció literària de Patrick Süskind no és gaire extensa, i està constituïda per una obra de teatre, una novel·la, dues novel·les curtes, un recull de tres relats i un breu volum d'assaig. En general, a les obres de ficció, l'autor alemany tria predominantment antiherois com a protagonistes, uns éssers que mostren un cert desarrelament i que observen la societat humana com a *outsiders*.

L'obra de teatre d'un acte *El contrabaix* (Columna, 1986, amb traducció de Carme Gala), consisteix en el monòleg d'un contrabaixista de trenta-cinc anys, funcionari d'una Orquestra Nacional, que des de la seva sala de música insonoritzada i hermèticament aïllada del món exterior ofereix una conferència emfàtica al públic sobre els mèrits del seu instrument. El seu elogi inicial del contrabaix, però, ("el contrabaix és de bon tros l'instrument més important de l'orquestra", op. cit., p. 18), aviat esdevé cada cop més contradictori i finalment s'inverteix: el baixista es revela com una persona solitària, amargada i introvertida, i un músic amb un talent moderat que menysprea el seu instrument i la seva professió amb una gran vehemència: "Un contrabaix és més, com ho diria?, un entrebanc que no pas un instrument. [...] De vegades el que més m'agradaria és destrossar-lo. A cops de serra. De destral. Fer-lo miques i triturar-lo i polvoritzar-lo i ficar-lo... dins un cotxe que carburi amb fusta! —No, que l'estimi, realment no ho puc dir. També és fastigós de tocar" (ed. cit., p 22-23 i 31).

El contrabaixista considera, a més, que molts grans compositors estan sobrevalorats i que fins i tot els directors d'orquestra sovint són superflus. Els seus únics sentiments positius, que voregen la luxúria,

es concentren obsessivament en Sarah, una jove soprano de vint-i-cinc anys de la qual està enamorat però a qui mai no s'ha atrevit a dirigir la paraula. El músic, però, gelós de les relacions de Sarah amb altres cantants, no perd l'esperança de cridar-li un dia l'atenció de forma ostentosa enmig d'un concert.

Amb més de 500 representacions durant la temporada 1984/85, *El contrabaix* va ser l'obra més representada als escenaris en llengua alemanya i encara ara continua formant part del repertori clàssic dels teatres alemanys i internacionals.

Patrick Süskind també va col·laborar, com ja hem apuntat, en els guions de les minisèries de televisió *Monaco Franze–Der ewige Stenz* (*Monaco Franze, el playboy etern*, 1982) i *Kir Royal* (1986), així com en els llargmetratges *Rossini–oder die mörderische Frage, wer mit wem schlief* (*Rossini —o la qüestió assassina de qui es va ficar amb qui*, 1997) i *Vom Suchen und Finden der Liebe* (*A la recerca i troballa de l'amor*, 2004), tots ells dirigits per Helmut Dietl.

L'única incursió que coneixem de Patrick Süskind en el camp de l'assaig és el breu volum *Sobre l'amor i la mort* (Columna, 2006, amb traducció de Carme Gala), on l'autor reflexiona —a partir del que n'han dit diversos filòsofs i escriptors, i especialment de la significació de les figures d'Orfeu i de Jesucrist— sobre les no gaire sovint explicitades relacions

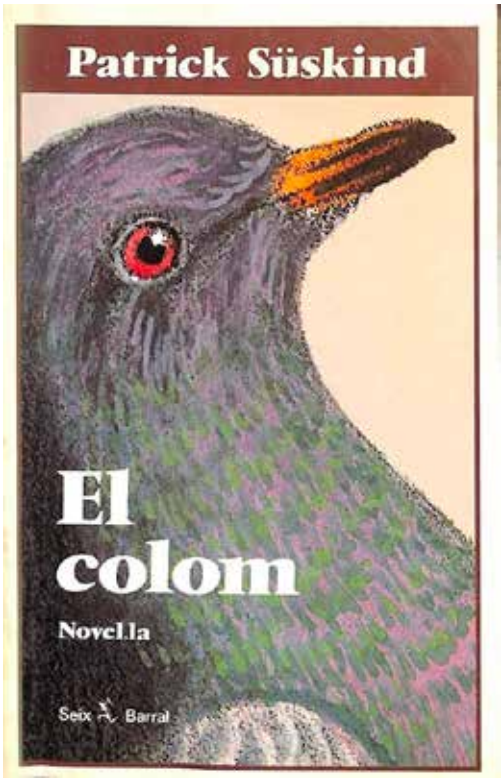

entre el sentiment amorós i la mort.

Una novel·la que esdevé un clàssic

L'obra més coneguda de Patrick Süskind és la novel·la *El perfum: història d'un assassí* (Seix Barral, 1985, amb traducció de Judith Vilar; Amsterdam, 2020, edició revisada per la traductora), que va esdevenir un èxit mundial amb traduccions a 49 idiomes i amb més de 20 milions d'exemplars venuts. *El perfum* va ser la novel·la més venuda a Alemanya els anys 1985 i 1986 i en una enquesta de la BBC a aproximadament 750.000 britànics, en què es demanava que escollissin els 100 llibres més importants de la literatura mundial, aquesta novel·la va ser l'únic títol alemany que va entrar a la llista.

El 1987, la traducció anglesa d'*El perfum* va guanyar el Premi Mundial de Fantasia a la Millor Novel·la, i l'any 2006 va ser adaptada al cinema sota la direcció de Tom Tykwer —amb algunes escenes rodades a Barcelona—, després que el productor Bernd Eichinger, amic de Süskind, n'adquirís els drets per una suma no revelada que s'estima entre cinc i deu milions de dòlars. La pel·lícula, amb el relativament desconegut Ben Whishaw com a protagonista principal, va rebre diversos premis i va obtenir un gran èxit comercial.

Com és conegut, la novel·la, situada als suburbis miserables

del París del segle XVIII, presenta el personatge de Jean-Baptiste Grenouille, un infant sense olor però amb un do innat: un olfacte prodigiós. Orfe i abandonat de mà en mà com una càrrega, creix embadalit amb les aromes i les pudors de la capital francesa i treballa d'aprenent d'un cèlebre perfumista que li ensenya l'art de mesclar olis i herbes exquisides. Però el geni de Grenouille el converteix en un ésser insaciable que persegueix la fórmula més poderosa que mai hagi existit: el perfum capaç de provocar el desig de qualsevol persona.

La novel·la, estructurada en quatre parts i 51 capítols consecutius, i narrada des d'un punt de vista omniscient, és la història d'un assassí però al mateix temps una profunda reflexió sobre la necessitat de ser estimat, en un procés vital que acaba esdevenint un descens als abismes més pertorbadors de l'esperit humà. Qualificada de novel·la d'aprenentatge (*Bildungsroman)*, però també de novel·la negra, històrica o postmoderna, *El perfum* és un dels èxits literaris més grans entre totes les novel·les alemanyes del segle XX i sens dubte un títol inoblidable per a tots aquells que l'han llegit.

A la primera etapa de *La Tortuga*, el nostre company d'aquestes pàgines, Jaume Duran, aleshores membre del consell de redacció i autor de ressenyes de llibres, va donar puntual notícia de l'aparició d'*El Perfum*, obra de la qual acabava afirmant el següent: "La novel·la de Süskind [...] és simplement una reeixidíssima recreació en un element fantàstic introduït sense trauma dins d'un quadre real; i tot el conjunt no perd ni una engruna de versemblança, gràcies a la mà destra de l'autor, destresa pròpia dels bons novel·listes, que són els qui solen fer aquestes coses amb èxit" ("Grenouille, l'assassí", *La Tortuga*, núm. 120, novembre 1987, p. 8).

Jonathan Noel i el senyor Sommer

Dos anys després d'*El perfum*, Patrick Süskind va publicar la novel·la curta *El colom* (Seix Barral, 1987, amb traducció de Judith Vilar), un enigmàtic relat en què un personatge singular que viu força aïllat, Jonathan Noel, aterrit davant la presència d'un colom davant de l'habitació on viu de lloguer, enceta un imprevist periple per París per intentar sobreposar-se al pànic que la presència de l'au li ha provocat.

Coneixerem la seva història i, en la línia dels

Termes Victòria
hotel - balneari
www.termesvictoria.com
GRUP VICTÒRIA
www.grupvictoria.com

personatges de Süskind —que sovint, com el propi autor, tenen un cert comportament d'evasió social— descobrirem la vida monòtona d'un personatge marcat profundament per la seva orfenesa —els seus pares van ser deportats a un camp de concentració—, per un matrimoni fallit i per una feina rutinària, i que ha edificat la seva existència sobre unes seguretats que de cop queden estranyament tan alterades que el situen al caire del suïcidi. L'autor alemany construeix amb *El colom* una magnífica paràbola sobre l'existència humana a través d'una història que per la seva gran humanitat no deixa indiferent el lector.

La segona novel·la curta que va publicar Patrick Süskind va ser *La història del senyor Sommer* (Cercle de Lectors, 1991, amb traducció de Núria Mirabet; Columna, 1992; Animallibres, 2026, amb traducció d'Aina Girbau Canet), una de les històries més colpidores de l'escriptor alemany. Com hem dit al principi, el lector català disposa des del passat mes de setembre d'una nova traducció que l'editorial Animallibres ha presentat en una magnífica edició —en un format generós— molt agradable de llegir, i, com sempre, amb el text acompanyat per les clàssiques i delicades il·lustracions de Sempé.

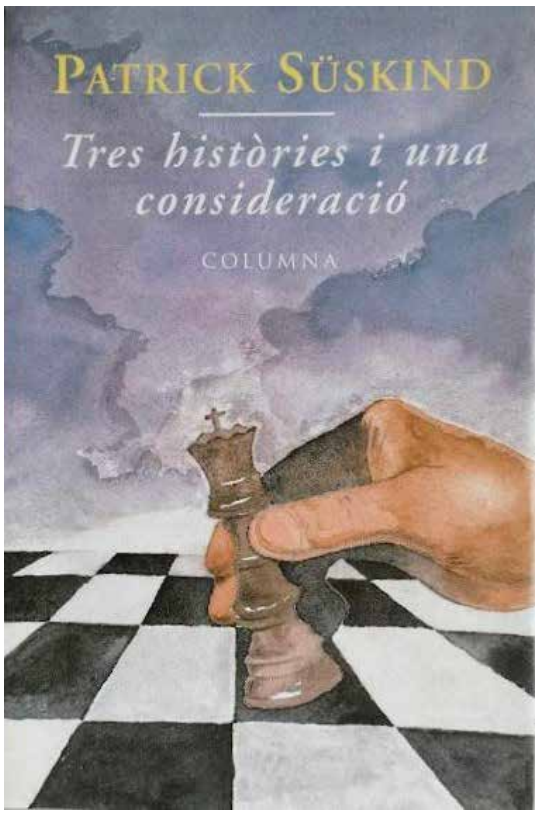

La història està escrita en primera persona i descriu –començant pel primer curs escolar i en un flashback de quaranta anys— algunes experiències de la infància d'un noi que creix a Obernsee, a la vora del llac Starnberg. La seva vida, força infeliç, es caracteritza per la seva afició a enfilar-se als arbres, pel llarg trajecte que ha de fer per arribar al col·legi, per la superficialitat dels seus pares, per un amor desesperat, però inútil, per una companya d'escola —Carolina Kückelmann— i per les classes de piano amb la senyoreta Funkel, una professora injustament estricta.

A la seva vida, però, hi apareix el senyor Sommer, un personatge que coneix tot el poble i que destaca perquè camina constantment sense rumb fix i amb una intensitat tossuda. Carregat amb una motxilla gairebé buida i amb un llarg bastó, ningú sap on va ni per què. El noi observa el senyor Sommer —un altre *outsider* en l'obra de Süskind— i sent una connexió íntima entre el seu vagar i el seu propi estat emocional. El narrador, ja des del principi, confessa que, més que explicar la seva pròpia vida, "en realitat volia explicar [...] la història del senyor Sommer en la mesura del possible, perquè realment no hi ha cap història com a tal, sinó només aquest personatge estrany, amb una trajectòria vital (o potser hauria de dir d'una trajectòria de passeig) que s'ha creuat un parell de vegades amb la meva" (ed. cit., p. 14-15). En el fons, el senyor Sommer és un personatge, doncs, sense

biografia, una mica com el propi Patrick Süskind.

El llibre acaba amb el final tràgic del senyor Sommer, que el noi presencia, però que el record d'una frase que un memorable i inclement dia va pronunciar l'enigmàtic personatge ("deixeu-me en pau d'una punyetera vegada!") li impedeix de comunicar-ho a ningú. Tot i que al cap de quinze dies es presenta una denúncia per la desaparició del senyor Sommer, ningú se'n preocupa en excés, l'enigmàtic personatge no torna a aparèixer i la gent del poble l'oblida completament.

Una bona nova edició

Els nous editors de *La història del senyor Sommer* qualifiquen el llibre de "petita joia literària plena de tendresa i humor que reivindica la mirada infantil com una manera lúcida i poètica d'entendre la fragilitat i el dolor". I és que aquesta novel·la de Süskind, probablement la seva obra més personal, revela, darrere una trama ben simple, i a través d'un llenguatge molt elaborat, alhora poètic i amb clars ressons d'oralitat, una intensa reflexió sobre la vida, l'amor, la mort, les pors, les malalties mentals i l'acceptació de la diferència.

La nova traducció d'Aina Girbau Canet actualitza en alguns aspectes la primera de Núria Mirabet. Substitueix, per exemple, els temps en perfet simple pel perifràstic, fet que dona al text un to més col·loquial, suprimeix completament el tractament de vós, actualitza algunes expressions de sentit figurat i, encara que sigui anecdòtic, introdueix la forma "bici", per "bicicleta", en la gran majoria d'ocasions en què apareix aquest mitjà de transport tan important a la novel·la. També suprimeix, amb bon criteri, dues notes a peu de pàgina de la traductora anterior que aportaven poca informació i que no es distingien tipogràficament de les que fa el propi narrador.

En un passatge important del llibre, quan el pare del noi protagonista, enmig d'una forta tempesta, intenta que el senyor Sommer pugi al cotxe, la nova traductora creiem que s'ajusta més encertadament al text original quan fa dir al pare el següent: "Vol fer el favor d'entrar, per l'amor de Déu! Està completament xop! Agafarà una galipàndria; *i de la mort, ningú no se n'escapa*!" (ed. cit., p. 34), ja que aquesta darrera part dona peu a tota una reflexió sobre l'ús de les expressions

coopsetanta
www.cooperativa70.coop
C. Font i Boet, 7 08140
Caldes de Montbui
Tel.: 93 865 45 30
A/e. coop70@cooperativa70.coop

estereotipades que en la traducció anterior quedava mutilada i més poc justificada: "Pugeu d'una vegada, per l'amor de Déu! Esteu completament xop. *Agafareu una galipàndria*! (ed. cit., p. 39).

Només retrauríem a la nova traductora un *li* que hauria de ser *l'hi* ("I al final del camí, a través del tel fi del plugim, vaig distingir la figura d'algú que caminava tranquil·lament. *Li* vaig dir al meu pare i tots dos vam contemplar aquella silueta minúscula...", ed. cit., p. 31) i l'ús del verb "muntar", en el sentit d'anar amb bicicleta, en una nota del narrador: "A les bicicletes que tenen un fre a cada costat del manillar o, pitjor encara, que només en tenen al costat esquerre, no hi *muntaria* mai" (ed. cit., p. 68). Aquí la traducció de Núria Mirabet és més encertada: "Mai no *pujaria* en una bicicleta que tingués un fre de mà a cada banda del manillar o, encara molt pitjor!, només a la banda esquerra" (ed. dit., p. 76). L'edició d'Animallibres, d'altra banda, és esplèndida, amb un sol error tipogràfic a la pàgina 12 ("l'nglès" per "l'anglès"). Tot plegat, però, res que no es pugui modificar en una segona edició.

Una obra de teatre

La història del senyor Sommer ha estat portada al teatre per l'actor mallorquí Pep Tossar, amb direcció de Xicu Masó i traducció de Lluís Massanet, en una adaptació que es va estrenar a la Fira de Teatre de Tàrrega el setembre de 1993 i que va obtenir el Premi especial de la Crítica de Barcelona. L'obra s'ha representat al llarg dels anys més de tres-centes vegades en diversos teatres i va servir per tancar la història del Círcol Maldà el mes de setembre de 2013. D'una funció prèvia a aquestes darreres se'n va editar un vídeo que ha tingut una circulació força restringida però que encara es pot trobar a la Xarxa de biblioteques Municipals de Catalunya: *Sa història des senyor Sommer* (Círcol Maldà, 2009).

La interpretació que Pep Tossar fa del text de Süskind és magistral, amb un desplegament de recursos interpretatius i vocals que fan arribar la història del nen protagonista i la del senyor Sommer amb una gran proximitat, una gran tendresa i una rigorosa fidelitat al text original. I tot això, a través d'un mallorquí genuí i ple de matisos que, conjuntament amb l'encertada dramatúrgia i posada en escena, fan d'aquest espectacle un autèntic clàssic de l'escena teatral catalana.

Contes

Com dèiem més amunt, Patrick Süskind també és autor de quatre relats —escrits entre els anys 1976 i 1986— que en català es van editar conjuntament amb el títol de *Tres històries i una consideració* (Columna, 1996, amb traducció de Carme Gala). Un d'ells, "Un combat", s'ha reeditat més recentment, en solitari, amb una nova traducció i amb il·lustracions de Sempé: *Un combat* (Amsterdam, 2019, amb traducció de Joan Ferrarons). En aquest conte, Süskind presenta un jove elegant i enigmàtic que s'enfronta, en el marc parisenc del Jardí de Luxemburg, a un conegut i malcarat jugador d'escacs que sempre guanya. El desenvolupament de la partida i el sorprenent final serveixen un cop més a l'autor alemany de pretext per reflexionar sobre la complexitat de les relacions humanes i els condicionaments morals que l'envolten.

Els altres contes, "La pressió de fons", "El llegat del mestre Mussard" i "Amnèsia *in litteris*" expliquen, amb una fina ironia, respectivament, com pot arribar a ser d'injusta una crítica a una jove artista, la tragicòmica història d'un enciclopedista i les conseqüències de la pèrdua de memòria en un gran lector. Aquest darrer relat conté una àcida però alhora divertida reflexió sobre la inutilitat en què pot desembocar tota una vida lectora per culpa de l'oblit: "Llavors em ve una tristor de no dir, m'ha tornat a agafar la vella malaltia: amnèsia *in litteris*, la pèrdua total de la memòria literària. I una onada de renúncia per la inutilitat de tot afany de coneixements, de tot afany en absolut, m'aclapara. Per què llegir, doncs, perquè llegir un cop més aquest llibre, per exemple, si sé que al mínim lapse no en resta ja ni l'ombra d'un record?" (ed. cit., p. 67).

Malgrat aquesta por de no recordar en el futur el que avui llegim, nosaltres reivindiquem el plaer de la lectura, que en aquesta ocasió pot arribar a partir del descobriment de *La història del senyor Sommer*, si és el cas, o, també, de la relectura d'*El perfum*, un altre autèntic clàssic. ■